

CIRCULAȚIA MONETARĂ ÎN SECOLELE II Î.E.N. — IV E.N. ÎN JUDEȚUL BOTOȘANI

ȘEIVA SANIE, PAUL ȘADURȘCHI

Evoluția ascendentă a statului dac în secolele I î.e.n. — I e.n. se desfășura în condițiile expansiunii economice și politice a Imperiului roman în sud-estul Europei. Etapele acestei penetrații economice, care au precedat acțiunile la Dunăre, au fost consemnate în numeroase studii¹.

Descoperirile monetare care fac obiectul acestei prezentări aparțin secolelor II î.e.n. — IV e.n., o perioadă de o deosebită însemnătate în etnogeneza poporului român. Cunoașterea mai completă a vieții economice poate aduce o contribuție însemnată la înțelegerea mai nuanțată a problemelor acestei epoci. Am considerat că prezentarea sistematică a circulației monetare în sec. II î.e.n. — IV e.n., în județul Botoșani, poate constitui un fapt pozitiv, deși nu ignorăm faptul că segmentarea descoperirilor monetare la un singur județ nu poate furniza date concludente și nu poate fi separată de situația generală a zonei extracarpatică în secolele II î.e.n. — IV e.n. În același timp nu pot fi excluse anumite particularități în situația unor zone ale Moldovei, particularități datorate reliefului, depărtării de principalele căi de acces etc.².

Descoperirile monetare prezentate pot fi clasificate în trei mari grupe : A. descoperiri făcute cu prilejul săpăturilor arheologice ; B. tezaurele ; C. descoperiri întâmplătoare de monede izolate. Dacă în așezările romane propriu-zise, ne referim la zona din sudul roman al Moldovei, monedele constituie piese obișnuite în inventarul locuințelor sau mormintelor, în cele mai multe din așezările dacice și apoi daco-carpice monedele sînt destul de rare în raport cu amploarea cercetărilor efectuate pe teritoriul județului Botoșani³. Descoperirile de monede din săpături

1 B. Mitrea, EDR, 10, 1945, p. 79 și urm. ; Silviu Sanie, SCIV, 24, 3, 1973, p. 407 și urm. ; I. Glodariu, *Relații comerciale ale Daciei cu lumea elenistică și romană*, Cluj, 1974.

2 M. Ignat, Suceava, 4, 1977, p. 75 și urm. Cum se poate observa pe harta răspîndirii monedelor în județul Suceava în zona montană descoperirile lipsesc, deocamdată, cu desăvîrșire.

3 Săpături arheologice s-au efectuat la : Stînțești de către A. C. Florescu ; Cucorăni de Silvia Teodor ; Miorcani de I. Ioniță etc.

sînt următoarele : *Corlăteni*, în punctul „Pe Țarină“, 2 monede de la Antoninus Pius⁴; *Cucorăni* (com. M. Eminescu), denar Titus⁵; *Ripiceni*, în punctul „La Izvor“ un denar Commodus și o monedă de bronz Constantius II⁶; *Miorcani*, monedă fragmentară de bronz Marcus Aurelius⁷. **T e z a u r e.** Spre deosebire de Podișul central Moldovenesc cu descoperiri de tezaur numeroase și extrem de bogate, de exemplu tezaurul de la Măgura cu 2830 denari⁸ în zona nordică a Moldovei descoperirile de tezaur sînt foarte rare. Astfel, în afara tezaurului de la Crăiniceni de 600 monede, celelalte sînt descoperiri mai modeste, apărute la intervale de timp destul de mari. Ultima descoperire deosebit de însemnată este desigur tezaurul de la Dersca⁹. Cele 51 monede ale tezaurului au fost emise într-o perioadă de peste 200 de ani cuprinsă între 104 î.e.n. pe cînd era magistrat M. Porcius Laeca pînă în anii 119/122 e.n. în timpul împăratului Hadrianus. Din cele 16 monede republicane 10 sînt emise pe vremea cînd era triumvir Marcus Antonius. Prezența a 9 denari de tipul celor emiși de Marcus Antonius în anul bătăliei de la Actium readuce în discuție valoarea istorică a acestor monede. În ultimii ani lucrări datorate Mariei Chișescu¹⁰, D. Protase¹¹ și I. Winkler¹² au încercat să stabilească în ce măsură răspîndirea pe teritoriul Daciei a monedelor din vremea lui Marcus Antonius, care au însemnele legiunilor, contribuie la stabilirea teritoriului cunoscutei căpetenii getice Dicomes în sud-estul Transilvaniei și centrul Moldovei sau în Cîmpia munteană. Numărul mare de monede de la Marcus Antonius ar fi explicat prin recompensa acordată de cunoscutul triumvir lui Dicomes pentru sprijinul în lupta împotriva lui Octavianus. Noua descoperire, cea mai nordică din Moldova, alăturată altor tezaur cu monede din 31 î.e.n. poate fi invocată pentru semnarea unui moment însemnat din relațiile dacilor cu Marcus Antonius.

Următoarele monede ale tezaurului aparțin unor emisiuni din vremea lui Vespasianus, deci după o pauză de exact 100 ani. Anul 69 este de asemeni un moment semnificativ pentru politica romană la Dunăre¹³. Începînd cu Vespasianus (13) tezaurul are monede de la toți împărații care-i urmează pînă la Hadrianus : Titus (1), Domitianus (3), Nerva (1), Traianus (13) și Hadrianus (3). Cea mai nouă monedă considerată îndeobște că indică termenul *post quem* pentru datarea îngropării tezaurului, aparține primilor ani ai domniei lui Hadrianus. Din tezaurul care au și

4 RAJB, p. 76.

5 Silvia Teodor, Studii și materiale, Suceava, 1969, p. 37-41; Idem, AM, 8, 1975, p. 197, fig. 58/2.

6 Al. Păunescu, Dacia, 9, 1965, p. 28.

7 I. Ioniță.

8 V. Mihăilescu-Birliba, I. Mîtreă, Tezaurul de la Măgura-Bacău, 1977.

9 Șeiva Sanie, Paul Șadurschi, Cercetări istorice, VII, Iași, 1976, p. 83-90.

10 M. Chișescu, SCIV, 19, 1968, p. 655; Idem, Dacia, 18, 1974.

11 D. Protase, SCIV, 21, 1970, p. 145-152.

12 I. Winkler, SCIV, 22, 1971, 1, p. 97-105.

13 Radu Vulpe—Ion Barnea, *Din istoria Dobrogei*, II, București, 1968, p. 62. n. 168; M. Chișescu, Carpica, I, 1968, p. 154; Șeiva Sanie, MemAnt, I, 1969, p. 163; C. Petolescu, Apulum, 10, 1972, p. 203.

denari din vremea lui Marcus Antonius este singurul care se termină cu monede de la Hadrianus. Începutul domniei lui Hadrianus a însemnat și stabilirea granițelor Daciei în limitele cunoscute, fapt care putea avea însemnătate și pentru această zonă a dacilor costoboci.

Deși aceste descoperiri sînt încă rare, ele sînt deosebit de importante, iar structura internă a acestor tezaure nu o considerăm întâmplătoare. Trebuie remarcat că există o diferență în comparație cu situația constatată, menționată într-un studiu privind descoperirile monetare din județul Suceava¹⁴. Pe teritoriul județului Suceava, nu a fost descoperit, pînă în prezent, nici un tezaur. Cum am putea interpreta în această situație, relațiile între lumea romană și costobocă, acțiunile militare romane întreprinse în nordul Moldovei și ne referim în primul rînd la cele din ultimele decenii ale secolului II, în timpul lui Marcus Aurelius? Lipsa tezaurelor ar putea indica o situație puțin deosebită față de cea care este considerată a fi o zonă carpică clasică din Podișul Central Moldovenesc. Teritoriul mărginit de valul Tulucești-Șerbești făcea parte din provincia Moesia Inferior; în zona centrală a Moldovei atribuirea de romani a unor *subsidia* este ilustrată de bogatele tezaure. Se adăuga și posibilitatea ca Barboșii să fie considerat unul din centrele de comerț, fapt oglindit și de existența unor stampile de amfore, aceleași la Barboși ca și în așezările carpice. Așezarea romană de la Barboși ar fi putut fi un centru de desfacere și de producție, identitatea stampilelor nefiind datorată doar unei surse comune a acestor amfore¹⁵. Se emitea ipoteza fără a omite situația oarecum diferită că acțiunile militare întreprinse de armata Daciei romane, acțiuni care au trecut și prin nordul Moldovei, nu ar putea, totuși exclude posibilitatea ca și unele castre din nord-estul Daciei să fi avut și ele activități comerciale asemănătoare celor care le găsim și la Barboși¹⁶. Posibil că și acest *limes* să nu fi fost un hotar în care să fi domnit permanent o stare de beligeranță și să fi desfășurat asemenea activități comerciale¹⁷. Evident nu omitem situația geografică și facilitatea drumurilor pe apă. Am aminti ca semn al posibilei treceri de trupe, mîna dolicheniană care se află acum la muzeul din Liiov, care are ca dedicant un gradat dintr-o unitate militară care staționa la Orheiul Bistriței, ne referim la *coh I Hispanorum*¹⁸. Dacă am admite acest lucru am putea clarifica, în parte și aceste relații de mai mică amploare, însă continui dintre lumea romană și populația dacică din această zonă a nordului Moldovei. Enumerarea cronologică a descoperirilor monetare este următoarea: 4 monede republicane; 4-Vespasianus; 2-Domitianus; 1-Nerva; 4-Traianus; 3-Hadrianus; 13-Antoninus Pius; 6-Marcus Aurelius; 1-Commodus; 1-Septimius Severus; 1-Elagabal; 2-Licinius I; 2-Licinius II; 3-Constantin cel Mare; 4-Constantius II. Se observă că și gruparea pe împărați este puțin diferită, în parte, de cea cunoscută în

14 M. Ignat, Suceava, 4, 1977, p. 75-91.

15 Silviu Sanie, I. T. Dragomir, Seiva Sanie, SCIVA, 26, 1975, 2, p. 191-198.

16 Silviu Sanie, în intervenția la Colocviul asupra romanizării organizat de Societatea de studii clasice, București, mai 1977.

17 Ibidem.

M. Macrea, *Viața în Dacia romană*, București 1969, p. 206.

Moldova centrală. Monedele ulterioare lui Marcus Aurelius și fiul său Commodus sînt foarte rare, doar cîte una din Septimius Severus și Elagabalus. Epoca Antoninilor apare deocamdată cu cele mai multe monede iar hiatusul nu așteaptă momentul Philippus Arabs cel care va fi primul din seria împăraților ce dobîndiseră titlul de *Carpicus Maximus*. Considerațiile au la bază un studiu al descoperirilor și nu încercăm așadar să le absolutizăm, subliniindu-le însă ca ipoteze de lucru.

În afara denarilor a căror circulație este explicată și prin valoarea intrinsecă fiind totodată materie primă pentru argintari, trebuie să ținem seama că brătara de la Dersca este pînă în momentul de față cea mai grea (160,5 g) brătara dacică de pe teritoriul României. Se observă că monedele tirzii din această zonă sînt de bronz indicînd o circulație care nu poate fi pusă pe valoarea lor intrinsecă.

Într-o lucrare asupra circulației monetare la est de Carpați în secolele II—III e.n. apărută în 1970, în care din județul Botoșani erau menționate doar 5 localități¹⁹. Acum la o relativ mică distanță în timp, așa cum am amintit, pot fi consemnate 39 localități. Densitatea ceva mai mare a descoperirilor poate fi remarcată între Siret și Sitna, dar monedele provin de pe întreg teritoriul județului, uneori asociate cu alte descoperiri de obiecte romane și în primul rînd de amfore, întregind imaginea relațiilor populației de pe teritoriul din nordul Moldovei cu lumea romană. Deasemeni, dacă pentru secolele I î.e.n. — I e.n. descoperirile arheologice nu au adus încă contribuția și clarificările care se impun a fi aduse, așezările sec. I î.e.n. — I e.n. constituind încă o raritate în această zonă sau nefiind catalogate ca atare, trebuie să menționăm că descoperirile monetare completează diferite informații istorice însemnate relativ la epoca clasică dacică în această zonă de nord a teritoriului Moldovei. În ansamblu, prezentarea acestor descoperiri a încercat să dovedească utilitatea cercetărilor numismatice, atestă existența relațiilor cu lumea romană încă dintr-o perioadă cu mult anterioară cuceririi Daciei romane, din epoca Romei republicane precum și continuitatea acestor relații. Adăugate celorlalte știri datorate descoperirilor arheologice și în primul rînd importurilor romane din această zonă studiul descoperirilor monetare contribuie la înțelegerea fenomenului romanizării.

A. MONEDE DESCOPERITE ÎN TIMPUL UNOR SĂPĂTURI ARHEOLOGICE SISTEMATICE *

8. *Ripiceni*. În punctul „La Izvor“ au fost descoperite două monede : 1 denar Commodus (anul 181 e.n.), D : 18 mm, G : 2,05 g ; monedă de bronz Constantius II (351/354 e.n.). (Al. Păunescu, *Dacia*, 9, 1965, p. 28 ; RAJB, p. 227).

19 V. Mihăilescu-Birliba, *MemAnt*, II, 1970, p. 314-315.

* Numărul de ordine al fiecărei localități menționate în text este același pe harta răspîndirii descoperirilor monetare în secolele II î.e.n.—IV e.n. pe teritoriul județului Botoșani.

18. *Cucorăni* (com. M. Eminescu). Într-o locuință aparținând secolilor II—III e.n. a fost găsit un denar Titus, anul 79/81. (Silvia Teodor, AM, 8, 1975, p. 197, fig. 58/2).

26. *Corlăteni*. Cu prilejul cercetărilor arheologice efectuate în punctul „Pe Țarină“ s-au găsit 2 monede din sec. II e.n. de la Antonius Pius. Dintre acestea una provenind din săpătură. Determinarea a fost făcută de B. Mitrea. (RAJB, p. 76).

38. *Miorcani* (com. Rădăuți-Prut). În necropolă a fost descoperită o monedă fragmentară de bronz Marcus Aurelius, anul 145/147, D : 17 mm ; G : 1,41 g.

B. MONEDE PROVENIND DIN TEZAURE DESCOPERITE ÎNȚIMPLĂTOR

2. În 1935, în vatra fostului sat Crăiniceni, azi înglobat în satul *Horodiștea* (com. Păltiniș), s-a descoperit într-o cană lucrată la roată din pastă cenușie, fină, 600 monede de argint și bronz. Tezaurul s-a păstrat la muzeul școlar din Brăești de unde în timpul celui de al II-lea război mondial s-a pierdut. Numai 5 monede de la Antonius Pius au mai rămas : două de argint și trei de bronz. (N. Zaharia, M. Petrescu-Dimbovița, E. Zaharia, *Așezări*, p. 273 ; B. Mitrea, SCIV, 1, 22, 1971, p. 127 ; RAJB, p. 200).

11. *Cîmpeni* (com. Prăjeni). În fostul sat Lătăi în 1903 s-a găsit un tezaur alcătuit din 32 denari, 1 cercel de aur și 1 inel de argint. (C. Moisi, BSNR, 17, 41—42, 1922, p. 58, nr. 93. Arhiva istorică a Institutului de arheologie București, Dosar mapă 13/1903, f. 46 ; RAJB, p. 205).

19. *Brăiești*. Cei opt denari de aici provin dintr-un tezaur pierdut și a cărui loc de găsiere nu se cunoaște. 1 — Vitellius ; 1 — Vespasianus ; 4 — Domitianus ; 1 — Traianus ; 1 — Antoninus Pius (Faustina I). (B. Mitrea, SCIV, 14, 1963, p. 469).

22. *Dersca*. În anul 1973, în „Marginea Văii“ s-a găsit un tezaur alcătuit din 51 denari și o brățară de argint.

23. *Ibănești*. Din tezaurul descoperit pe măgura Ibăneștilor înainte de ecl de al doilea război mondial se mai păstrează doar un singur denar, Antoninus Pius, la Cabinetul numismatic al Bibliotecii Academiei R.S.R. (RAJB, p. 153). La 0,5 km sud-est de marginea satului, pe valea Visoca, în anul 1943, s-a găsit o monedă Antoninus Pius, acum pierdută. (RAJB, p. 154).

24. *Cotu* (com. Copălău). În anii 1965/1966, în Poiana Jorovlea, s-au descoperit 20 denari într-un vas de lut. Posibil ca monedele ce se aflau la Școala generală din Copălău să provină din acest tezaur. În prezent ele se află la Muzeul județean Botoșani, fiind donate de I. Țigănoiu din Copălău.

1) Traianus, anul 103/111 ; RIC, 122 ; D : 19 mm ; G : 2,82 g ; 2) Idem, anul 103/111 ; RIC, 131 ; D : 19 mm ; G : 2,62 g ; 3) Idem, anul 103/111 ; D : 19 mm ; G : 2,27 g ; 4) Idem, anul 112/114 ; RIC, 267 ; D : 19 mm ; G : 2,35 g ; 5) Hadrianus, anul 119/122 ; D : 18 mm ; G : 2,08 g ; RIC, 82 ; 6) Antoninus Pius, anul 145/161 ; RIC, 156 b ; D : 19 mm ;

G : 2,72 g ; 7) *Idem*, anul 149/150 ; RIC, 187 ; D : 17 mm ; G : 3,17 g ; 8) *Idem*, anul 156/157 ; RIC, 263 ; D : 17 mm ; G : 2,83 g ; 9) *Idem*, anul 161 ; RIC, 430 ; D : 19,5 mm ; G : 2,81 g ; 10) Faustina I, anul 141, RIC, 400 ; D : 17 mm ; G : 3,13 g ; 11) Marcus Aurelius, anul 176/178 ; RIC, 513 d ; D : 19 mm ; G : 2,62 g ; 12) Faustina II, anul 176/178 ; RIC, 513 d ; D : 18 mm ; G : 2,93 g ; 13) *Idem*, D : 17 mm ; G : 3,13 g ; 14) Lucilla, anul 161/169 ; RIC, 786 ; D : 17 mm ; G : 2,82 g ; 15) Commodus, anul 179/180 ; RIC, 2 ; D : 18 mm ; G : 2,66 g ; 16) *Idem*, anul 186/189 ; RIC, 198 a ; D : 18 mm ; G : 2,79 g ; 17) *Idem*, D : 18 mm ; G : 2,23 g. (Ș. Sanie, P. Șadurschi, *Cercet. ist. VII* (1976), p. 90 ; RAJB, p. 72.

C. MONEDE ROMANE IZOLATE DESCOPERITE ÎNTÎMPLĂTOR

1. *Bajura*. În diferite puncte aflate între satul Bajura și orașul Darabani s-au găsit 5 monede romane : 1 denar republican, M. Porcius Laeca (124-103 î.e.n.) ; 1 denar Hadrianus ; 1 denar Iulia Soaemias (Elagabal) ; 1 denar Marcus Aurelius și 1 bronz Licinius II. Monedele se găsesc în colecția școlară din Darabani realizată de învățătorul Dumitru Jar. Identificarea monedelor a fost făcută de B. Mitrea. (RAJB, p. 105).

3. *Concești*. În punctul „La Budăi“, în anul 1953, s-a descoperit o monedă romană care a fost dată Muzeului din Dorohoi. Tot din acest sat se aflau în anul 1973, la muzeul școlar creat de prof. Chirica Bețianu două monede de argint Antoninus Pius și una de bronz neidentificată. În prezent ele nu se mai găsesc aici.

4. *Ghireni* (com. Coțușca). În colecția învățătorului pensionar T. Malec se află doi denari Antoninus Pius descoperiți în punctul „La Răcărie“ (RAJB, p. 93). În anul 1962, pe „Dealul Livezii“ alături de alte materiale arheologice s-au găsit și monede romane. (N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, E. Zaharia, *Așezări*, p. 243).

5. *Crasnaleuca* (com. Coțușca). De pe teritoriul acestui sat provine un denar aparținând secolului II e.n., așa cum ne-a informat prof. Arcadie Mihăescu în colecția căruia se află.

6. *Drăgușeni*. În punctul „Ocoale“ s-a descoperit un denar Traianus, anul 112/114 ; RIC, 263 ; D : 19 mm ; G : 2,90 g. (A. Crișmaru, *Drăgușeni*, p. 155, fig. 85/9). Moneda se află la Muzeul arheologic din Săveni.

7. *Vlăsinești*. La Muzeul arheologic din Săveni se găsește o monedă romană din sec. II e.n., care provine din acest sat, grădina C.A.P. (Informație F. Aprotosoiaie).

9. *Bivolari* (com. Dobîrceni). Pe dealul Curtea Veche, cu prilejul lucrărilor agricole s-au găsit 4 denari din care numai unul s-a păstrat. Antoninus Pius, anul 141 e.n. (C. Moisil, BCMI, 3, 1910, p. 136 ; I. Nestor și colab., SCIV, 3, 1952, p. 35-37 ; RAJB, p. 115).

10. *Zlătunoaia* (com. Lunca). În 1960, pe teritoriul satului s-a descoperit un denar Marcus Aurelius (anul 175 e.n.). Moneda se află la Cabinetul numismatic al Institutului de arheologie București. (B. Mitrea, SCIV, 15, 1964, 4, p. 580, nr. 79).

12. *Cerbu* (com. Copălău). Preotul D. Ciofu a descoperit întâmplător o monedă de argint perforată Pescenius Niger, anul 193/194 ; D : 18

mm ; G : 3,71 g ; RIC, Antiochia 5 b ; c. bună. Moneda se află la Muzeul județean Botoșani, inv. nr. 1823.

13. *Corni*. De pe teritoriul acestei comune provin următoarele monede : denar Hadrianus ; bronz Licinius ; bronz Constantin cel Mare. Piesele au făcut parte din colecția Școlii generale din Corni, apoi au fost donate Muzeului județean Botoșani, inv. nr. 1829, 3777, 3778 (B. Mitrea SCIV, 23, 1972, 1, p. 143 și 146 ; C. Preda, SCIV, 23, 1972, 3, p. 399 ; RAJB, p. 83).

14. *Stăuceni*. În punctul „Pe Dos“ s-a descoperit un denar Traianus, D : 18 mm ; G : 3,09 g ; RIC, 115 ; anul 103/111 ; c. bună.

15. *Botoșani*. Pe str. C. Dobrogeanu Gherea, la nr. 54, s-au găsit 3 denari : Domitian, Traianus, Antoninus Pius. De asemenea, s-a descoperit și o monedă de bronz aparținând sec. IV e.n. (N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, E. Zaharia, *Așezări*, p. 231, pl. 258/7—10 ; B. Mitrea, SCIV, 22, 1971, 1, p. 126 ; RAJB, p. 52).

16. *Brehuiești* (com. Vlădeni). La Muzeul județean Botoșani, inv. nr. 138, se află următoarele monede de argint descoperite în acest sat.

1) Vespasianus, D : 19 mm ; G : 3,16 g ; RIC, 124 ; nedată ; 2) Idem, D : 18 mm ; G : 3,05 g ; RIC, 42 ; anul 72/73 ; 3) Idem, D : 18 mm ; G : 3,04 g ; RIC, 89 ; anul 75 ; 4) Nerva, D : 18 mm ; G : 2,69 g ; RIC, 24 ; anul 97 ; 5) Traianus, D : 18 mm ; G : 2,98 g ; RIC, 122, anul 103/111 ; 6) Marcus Aurelius, D : 18 mm ; G : 2,85 g ; RIC, 37 ; anul 161/162 ; 7) Idem, D : 19 mm ; G : 2,81 g ; RIC, 170 ; anul 166/167.

17. *Stîncești*. a) Pe Bobeica (Dealul cel Mare), unde se află cetatea traco-getică s-a descoperit un denar Antoninus Pius, D : 18 mm ; G : 2,34 g. În apropierea cetății, în anul 1977, locuitorul Ștefan Gheorghe a găsit un denar perforat Marcus Aurelius divus, bătut în timpul lui Commodus, D : 18 mm ; G : 2,88 g ; RIC, 275.

b) În vatra satului au fost găsite două monede de bronz de la Antoninus Pius. (N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, E. Zaharia, *Așezări*, p. 264, pl. 250/1).

c) „La Salcîmi“, în marginea estică a satului, s-a aflat un denar Antoninus Pius. (N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, E. Zaharia, *Așezări*, p. 264, pl. 254/10).

20. *Dorohoi*. a) În curtea bisericii „Sf. Nicolae“ s-au descoperit 4 monede de bronz, între care una de la Vespasianus. (N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmbovița, E. Zaharia, *Așezări*, p. 237, n. 126).

b) De pe teritoriul orașului Dorohoi se află în colecția Muzeului județean Botoșani două monede : 1) denar Antoninus Pius ; D : 18 mm ; G : 3,03 g ; RIC, 162 ; anul 147/148 ; c. f. bună (inv. nr. 1234) ; 2) bronz Licinius II, D : 19 mm ; G : 2,22 g ; Heraclea ; 317/324.

21. *Cîndești* (com. Mihăileni). De pe teritoriul acestui sat provin următoarele monede : 1) denar republican, Titus Cloulius ; D : 19 mm ; G : 3,71 g ; Sydenham, 516 ; anul 110 î.e.n. ; c. f. bună.

25. *Cristești*. La 2 km nord-est de satul Cristești, în punctul „Ursoaia“, în anul 1977, s-a descoperit cu prilejul unei periegeze întreprinsă de Muzeul județean Botoșani, în cuprinsul unei așezări de sec. III—IV

e.n., o monedă mică de bronz Constantius II, D : 17 mm ; G : 1,42 g ; RIC, 85 ; anul 324/337 ; Treveri, c. bună. Inv. nr. 3776.

27. *Eșanca*. În colecția școlară din Darabani se află un denar Hadrianus descoperit în punctul „Livada nouă“ (RAJB, p. 105).

28. *Lișmănița*. În 1972, pe teritoriul acestui sat s-au găsit doi denari Antoninus Pius (1 — Faustina I) care au intrat în colecția Victor Teișanu din Darabani. (RAJB, p. 105).

29. *Havirna*. Un denar Marcus Aurelius-Lucius Verus descoperit în acest sat se găsește la Muzeul județean Botoșani, inv. nr. 3775. Determinare făcută de M. Chișescu.

30. *Hlipiceni*. În colecția Școlii generale se află un denar Traianus. (RAJB).

31. *Știubieni*. În anii 1974/1975, în punctul „La Odae“ au fost găsiți doi denari : 1) republican, Mn, Aemilius Lepidus, D : 19 mm ; G : ? ? g ; Sydenham, 554 ; anul 109 î.e.n. ; c. bună ; 2) denar Commodus, D : 18 mm ; G : 2,51 g ; RIC, 266 ; anul 178 ; c. bună.

32. *Todireni*. a) În anul 1966, în timpul lucrărilor de amenajare a drumului, în locul numit „La Curte“, s-a găsit o monedă romană de bronz care s-a pierdut.

b) Pe „Dealul Cotului“ s-a descoperit un denar din timpul dinastiei Antoninilor.

33. *Băiceni* (com. Curtești). Recent au fost descoperite 3 monede mici de bronz dintre care una a putut fi identificată. Constantius II, D : 14 mm ; G : 1,21 g ; C: 335, anul 337/346 ; c. mediocră.

34. *Zăicești* (com. Bălușeni). În vatra satului s-a găsit o monedă de argint Constantius II, Sirmium, anul 356 ; D : 22 mm ; G : 3,26 g ; c. f. bună.

35. *Cătămărești Deal* (com. M. Eminescu). „La Săliște“ s-a descoperit un follis, perforat, Constantin cel Mare, Treveri ; RIC, 893 ; D : 22 mm ; G : 3,75 g. Moneda a fost donată recent Muzeului județean Botoșani de către locuitorul Mihai Gheorghe.

36. *Hliboca* (com. Pomîrla). Din fosta colecție a Muzeului din Dorohoi, inv. nr. 1178, provine un denar descoperit pe teritoriul acestui sat, Domitian, D : 19 mm ; G : 3,01 g ; RIC, 121 ; anul 88/89 ; c. bună.

37. *Vlădeni Deal* (com. Frumușica). În anul 1977 Muzeul de istorie a Moldovei, Iași a achiziționat un denar republican descoperit în acest sat. Moneda fusese transformată în pandantiv. Inv. nr. 8441. Magistrat Capito, D : 19 mm ; G : 3,76 g ; Sydenham, 744 ; anul 79 î.e.n.

39. *Mihăileni*. În anul 1884, s-au descoperit întâmplător sub podul de peste pîriul Molnița, două monede de aur, din care una s-a pierdut imediat după descoperire, iar cealaltă ajunsă în posesia unui negustor de antichități din Iași, a fost determinată de Iosif v. Gutter din Siret, ca emisiune de la Aurelian (Mircea Ignat, Anuarul Muzeului județean Suceava, IV, 1977, p. 76-78).

În patrimoniul Muzeului județean Botoșani, se află de asemeni, monede romane din câteva colecții particulare, locul descoperirii lor nefiind cunoscut.

1. *Colecția Andronescu* : 2 — Antoninus Pius ; bronz, Constantius II ; D : 17 mm ; G : 2,01 g ; anul 337/361 ; c. mediocră ; bronz, Gratianus, Nicomedia, D : 18 mm ; G : 2,63 g ; c. bună ; bronz, Honorius, D : 17 mm ; G : ? ? ? g ; anul 395/423.

2. *Colecția T. Brădescu* : 1) bronz Diocletianus, D : 20 mm ; G : 2,25 g ; Heraclea ; RIC, 284 ; anul 284/305 ; 2) Licinius I, D : 24 mm ; G : 3,45 g ; Thessalonic, RIC, 57 ; anul 308/323 ; 3) bronz Licinius II, Heraclea, D : 19 mm ; G : 3,62 g ; anul 317/324 ; 4) Idem, D : 19 mm ; G : 2,43 g ; Cyzic ; 5) Idem, 19 mm ; G : 2,34 g ; 6) Constantin II, bronz, D : 18 mm ; G : 2,44 g ; Heraclea, anul 317/337.

3. *Colecția Ing. Balanovici* : sestert Pertinax, D : 27 mm ; G : 9,47 g ; Tomis, Pick, pl. VII/3 K ; anul 193 e.n.

CRONOLOGIA ȘI FRECVENȚA DESCOPERIRILOR MONETARE

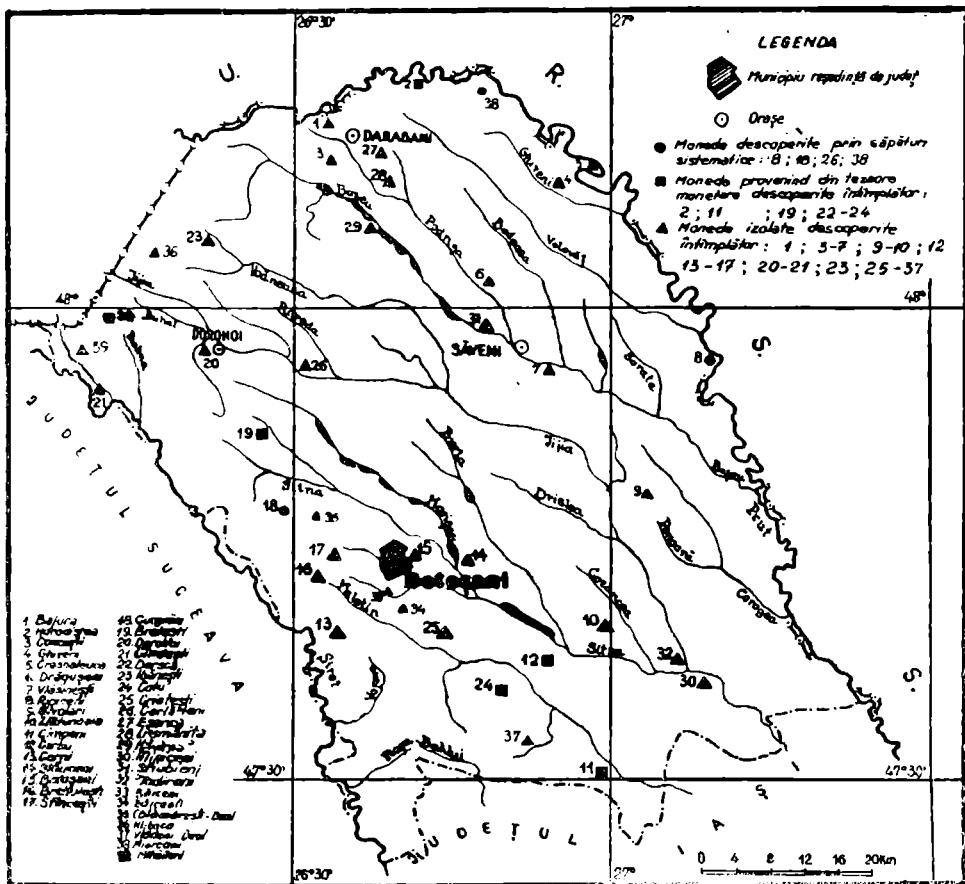
	A	B	C	Total
Republicane		16	4	20
Vitellius (69 e.n.)		1		1
Vespasianus. (69—79 e.n.)		14	4	18
Titus (79—81 e.n.)	1	1		2
Domitianus (81—96 e.n.)		7	2	9
Nerva (96—98 e.n.)		1	1	2
Traianus (97—117 e.n.)		18	4	22
Hadrianus (117—138 e.n.)		4	3	7
Antoninus Pius (138—161 e.n.)	2	12	13	27
Marcus Aurelius (161—180 e.n.)	1	2	6	9
Lucius Verus (161—169 e.n.)		1		1
Commodus (176—192 e.n.)	1	1	1	3
Septimius Severus (193—211 e.n.)			1	1
Pescenius Niger (193—194 e.n.)			1	1
Elagabal (218—222 e.n.)			1	1
Diocletianus (284—305 e.n.)			1	1
Licinius I (307—323 e.n.)			2	2
Licinius II (317—324 e.n.)			2	2
Constantin cel Mare (306—337 e.n.)			3	3
Constantius II (323—361 e.n.)	1		4	5

MONETARY CIRCULATIO IN COUNTY BOTOȘANI DURING THE II-nd B.C.—IV-th A.D.

Summary

The authors present the Roman coins dated in the II-nd B.C.—IV-th A.D. which was discovered in county Botoșani. The discoveries was classified in three great classes: A. The coins found during the archaeological excavations; B. hoards; C. isolated coins.

The study shows the interesting inward structure of the hoard of Dersca, recently discovered, it is underlined the aspects of Roman monetary circulation. The coins discovered in 39 places of this county, added the other informations from the archaeological researches and, firstly the Roman things which found in settlements and cemeteries contribute to understanding the relations between the Dacian people with the Roman world.

RASPINDIREA DESCOPERIRILOR MONETARE ÎN SECOLELE II î.e.n.—IV e.n.
PE TERITORIUL JUDEȚULUI BOTOȘANI